

Suomen
Sosialidemokraattinen
Puolue

Finlands
Socialdemokratiska
Parti rp.

Valtiovarainministeriölle

Viite: lausuntopyyntö VM064:01/2012

Lausunto valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

Uudistuksen linjaukset ja aikataulu

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta 4.4.2014 mennessä.

SDP:n lausunto:

Kunnalla on peruspalvelujen järjestämisen lisäksi vastuu oman kuntansa ja alueen elinvoimasta. Elinvoimainen ja taloudellisesti riittävän vahva kunta kykenee rahoittamaan kunnallisen palvelutuotantonsa pääosin omilla verotuloillaan. Kuntien vahva veropohja kannustaa myös aktiiviseen ja työllisyyttä edistävään elinkeinopolitiikkaan ja alueen kokonaisedun huomioonottamiseen.

Kuntien olosuhde- ja tulopohjaerot ovat harvaan asutuilla alueilla huomattavat. Jatkossakin tarvitaan sellainen valtionosuusjärjestelmä, joka mahdollistaa laadukkaiden kuntapalveluiden järjestämisen koko maassa kohtuullisella kunnallisveroasteella.

SDP:n Tavoitteena on riittävän vahva ja toimintakykyinen kuntarakenne, joka edistää oman kuntansa ja alueensa elinvoimaa ja työllisyyttä sekä kykenee suoriutumaan palveluvelvoitteistaan pääosin omin verotuloin.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet tulee jatkossakin maksaa peruskunnalle. Järjestelmää tulee yksinkertaistaa ja siitä tulee tehdä kuntaliitosneutraali. Hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan niin, että järjestelmää yksinkertaistetaan ja sen kannustavuutta lisätään.

Selvitysmies Arno Miettisen esitys täyttää asetetut kriteerit kannustavuudesta ja järjestelmän yksinkertaistamisesta.

SDP tukee uudistuksen peruslinjauksia.

Lausunnolla olevan esityksen mukaan uudistuksen peruslinjaukset ovat:

- 1) Järjestelmän painopistettä siirretään kustannusten tasauksesta tulojen tasaukseen.
- 2) Järjestelmää yksinkertaistetaan vähentämällä merkittävästi laskentakriteerejä ja poistamalla niistä päällekkäisyyksiä.
- 3) Jatkossakin valtionosuudet perustuvat merkittävästi kunnan väestön ikärakenteeseen ja sairastavuuteen sekä niitä koskevat kriteerit uudistetaan ottamalla niihin uudet ajantasaiset sisällöt.

- 4) Poistetaan määräytymistekijöistä porrastukset ja siten lisätään järjestelmän kuntaliitosneutraalisuutta.
- 5) Vieraskielisten määräytymisperuste laajennetaan koskemaan koko väestöä.
- 6) Parannetaan järjestelmän kannustavuutta tulojen tasauksessa ja poistamalla määräytymisperusteiden porrastukset sekä korvaamalla taajamarakennekriteeri työpaikkaomavaraisuudella.
- 7) Säilytetään kustannustenjaon tarkistus osana järjestelmää. Tavoitteena on siirtyä nykyistä tiheämpään tarkistukseen.
- 8) Uusi järjestelmä otetaan käyttöön 2015. Kuntien välisten muutosten lieventämiseksi varaudutaan siirtymäaikaan.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä (HALKE) on käsitellyt uudistusta useita kertoja ja linjannut uudistuksen etenemistä. Uudistukselle asetetun aikataulun mukaan sen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta. Aikataulu on asetettu siten, että lopullinen hallituksen esitys annettaisiin huhtikuussa ja eduskunta käsittelee ja hyväksyy esityksen vielä kevätistuntokaudella.

Uudistuksen sisältöä ja laskelmia on käsitelty useampaan kertaan HALKE:ssa. Kesäkuussa 2013 hallitus päätti, että toisen asteen koulutus jää uudistuksen ulkopuolelle.

SDP toteaa, että Opetus - ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on meneillään useita kuntien rahoitusjärjestelmää koskevia uudistuksia, joilla on vaikutuksia kuntien valtionrahoitukseen jatkossa.

SDP tavoittelee jatkossa sellaista kuntien valtionosuusjärjestelmää, jossa valtionosuus määräytyisi mahdollisimman pitkälle laskennallisesti ja kattaisi entistä laajemmin kuntien rahoitusvastuulla olevat palvelut.

Uudistuksen pääsisältö

Kustannusten taseus

Nykyisen järjestelmän periaatteet kuten laskennallisuus, ikärakenne ja muut keskeiset määräytymisperusteet sekä kustannustenjaon säilyttämisen seuranta ja tarkistaminen jäävät uudistettuina voimaan.

Peruspalvelujen valtionosuus myönnetään edelleen peruskunnalle.

Peruspalvelujen, eli sosiaali- ja terveydenhuolto sekä esi- ja perusopetuksen laskennalliset kustannukset (noin 25,2 mrd. €) määräytyvät jatkossa nykyistä vähemmillä kriteereillä. Nykyisistä noin 50 kriteeristä kriteerien määrää vähennetään yhteentoista. Samalla monen kriteerin päällekkäisyys poistetaan.

Jakoa hallinnonaloihin, eli terveydenhuolto, sosiaalitoimi ja esi- ja perusopetus, ei enää peruspalvelujen sisällä tehdä, vaan muodostetaan yksi yhteinen ikärakenne. Muina kriteereinä ovat sairastavuus, työttömyysaste, kaksikielisyys, vieraskielisyys, asukastiheys, saaristoisuus sekä uutena kriteerinä koulutustausta. Tällä tarkoitetaan ilman tutkintoa olevien 30 - 54 v. osuus väestöstä.

Koko uudistuksen kannalta keskeistä on, että sairastavuus, joka on tähän asti perustunut alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten määrään, korvataan kelan tilastoista saatavien 12 ns. kansansairauden tilastoihin. Tämä perustuu VATT:n ja THL:n tutkimuksiin joissa näillä sairauksilla on osoitettu olevan merkittäviä kustannusvaikutuksia kunnille.

Sairastavuuden merkitys nousee nykyisestä 10 %:sta 24 %:iin ikärakenteen merkityksen pienentyessä. Tämän seurauksena sellaiset kunnat, jotka aiemmassa järjestelmässä saivat enemmän valtionosuutta esimerkiksi iäkkään, mutta varsin terveen väestön osalta, menettävät nyt uudistuksessa. Vastaavasti sellaiset kunnat, joissa tilastoituja kansansairauksia on runsaasti, saavat nykyistä enemmän kustannusperusteista valtionosuutta.

Vieraskielisyyden painoarvoa nostetaan nykyisestä noin 45 miljoonasta 479 miljoonaan euroon. Uutena kriteerinä mukaan on otettu 30 – 54-vuotiaiden koulutustausta, jolla on vaikutusta perusopetuksen kustannusten perusteella saatavaan valtionosuuteen.

SDP:n mielestä esitetyt uudet tarvekriteerit ja niiden keskinäiset painotukset ovat tarkoituksenmukaisia.

Kun valtionosuuslaskennan kuntakohtaiset tulokset ovat lopullisesti saatavilla, on vielä syytä suorittaa kokonaisarvio muutosten sisällöstä ja kohtaannosta.

Myös vieraskielisyyden painoarvoa nostetaan nykyisestä ja sitä sovelletaan koko väestöön eikä vain 6-15 vuotiaisiin kuten aikaisemmin

Peruspalvelujen lisäksi ns. yhden putken järjestelmässä on noin 300 miljoonan euron suuruinen lisäosa, joka aikaisemmin on jaettu asukasperusteisesti. Se korvataan nyt kolmella erillisellä osalla, jotka ovat syrjäisyys ja saamelaisuus sekä työpaikkaomavaraisuus. Uudesta lisäosasta 2/3 kohdistuu työpaikkaomavaraisuuteen ja loput syrjäisyyteen ja saamelaisuuteen.

SDP kannatta uuden kriteerin, työpaikkaomavaraisuuden käyttöönottamista. Se kannustaa osaltaan kuntia elinkeinoelämän kehittämiseen ja työllisyyden hoitoon.

Verotuloihin perustuva kuntien valtionosuuksien tasaus

Suomessa valtio rahoittaa kustannusten tasauksen ja kunnat keskenään tulojen tasauksen. Esimerkiksi Ruotsissa tilanne on päinvastainen. Ottaen huomioon matalan tulotason kuntien veroprosentteihin liittyvät korotuspaineet, esityksessä tulojen tasauksen merkitystä korostetaan niin, että noin 720 milj. euroa kustannusten tasauksesta siirretään verotulojen laskennalliseen tasaukseen. Samalla tarkoituksena on nostaa nykyinen 91,86 %:n tasausraja sataan prosenttiin.

Voimalaitosten kiinteistöveron laskennallisesta tuotosta puolet on esitetty otettavaksi mukaan tasauksen laskennalliseen verotulopohjaan.

Kun tasausrajaa korotetaan, joudutaan pohtimaan järjestelmän kannustavuutta.

Esityksessä

kunta saa 80 % laskennallisen verotulon ja tasausrajan erotuksesta tasauslisänä, jolloin omavastuuksi tulee 20 %. Nykyisin minkäänlaista omavastuuta ei ole.

Tasausrajan ylittävistä osasta kunta maksaisi jatkossa 30 % lisättynä ylityksen luonnollisella logaritmilla, jolloin tasausvähennys on progressiivinen eikä kiinteä 37 % kuten nykyisin.

Tämä merkitsee, että niiden kuntien määrä, jotka maksavat tasausvähennystä, pienenee.

SDP kannattaa tasausrajan nostamista sataan prosenttiin. Samalla on varmistettava kuntien kannustavuus omien verotulojen lisäämiseen. Tämä varmistetaan sisällyttämällä järjestelmään riittävä omavastuu.

Siirtymäaika

Uudistuksen voimaan tulolle esitetään viiden vuoden siirtymäaika. Kahtena ensimmäisenä vuotena muutos rajoitetaan 50 euroon/asukas kokonaisuutoksen ollessa enintään 380 euroa.

SDP:n mielestä esitetty siirtymäaika on hyvin perusteltu ja kannatettava.

Lopullisten laskentatietojen varmistuttua on syytä vielä arvioida kokonaisuuden toimivuus.

Kustannustenjaon tarkistus

Kustannustenjaon tarkistuksessa valtion ja kuntien kesken siirrytään vuosittaiseen rytmiin vuodesta 2016 alkaen.

SDP kannattaa siirtymistä kustannustenjaon tarkistuksessa vuosittaiseen rytmiin. Näin valtionosuuden perusteet pysyvät paremmin ajan tasalla eikä merkittävää jälkeenjääneisyyttä valtionosuuksissa pääse muodostumaan.

Helsingissä 20.3.2014

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Finlands Socialdemokratiska Parti r.p.